

Velika iznašašća kršćanstva

René Rémond (prir.),

Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2010, str. 287.

Tonči Matulić

tomatulic@xnet.hr

Knjiga pod naslovom *Velika iznašašća kršćanstva* u stvari je zbornik radova kojega je priredio René Rémond (30. rujna 1918. – 14. travnja 2007), ugledni, poznati i priznati francuski intelektualac, povjesničar i politolog, dokazani stručnjak za povijest institucija te suvremenu francusku i europsku povijest. Iz prebogate znanstvene i profesorske biografije izdvojili bismo tri stvari. Prvo, objavio je preko četrdeset znanstvenih i stručnih knjiga. Drugo, bio je predsjednik Katoličkoga centra francuskih intelektualaca od 1965. do 1976. godine. Treće, član Francuske akademije postao je 1998. godine.

Ovih nekoliko suhoparnih i ničim osobitim potkrijepljenih biografskih natuknica žele samo skrenuti našu pozornost na to da priređivač zbornika o kojemu je riječ nije bilo tko. René Rémond bio je vrhunski intelektualac, znanstvenik od formata i katolik po uvjerenju.

Povod pisanju zbornika je bila proslava Velikoga jubileja 2000 godina kršćanstva. Svojevrsna je to bilanca doprinosa kršćanstva nastanku i razvitku modernoga svijeta. Zbornik, dakle, nije novo štivo. Na izvornom francuskom jeziku objavljen je već 1999. godine (*Les grandes inventions du christianisme*, Paris, Bayard Éditions, 1999), a na hrvatski ga je preveo Stjepan Kušar i objavljen je u lipnju 2010.

Priređivač zbornika René Rémond, pisac predgovora i jednog doprinosa, kaže da je posve opravdano pitati se što je novoga i originalnoga donijelo kršćanstvo svijetu ili, drugim riječima, »što se ne bi bilo dogodilo tijekom dvije tisuće godina i što ne bi bilo dijelom svijeta kakvoga poznajemo da se oko nulte godine nije dogodio događaj za koji Hegel reče da je to stožer oko kojeg se okretala sveopća povijest?« (str. 7). Naravno, bilo bi iluzorno očekivati da jedan zbornik, iznimne vrijednosti, ali i velikih ograničenosti, donese cjelovitu bilancu doprinosa kršćanstva svijetu kakvoga danas poznajemo.

Zbornik sadržava jedanaest doprinosa, tekstova, koji ujedno čine jedanaest poglavlja. Pisci doprinosa nisu teolozi, osim dvojice isusovaca koji su, daka-

ko, završili studij teologije, ali su i oni svoj profesionalni život više posvetili drugim znanstvenim područjima. Dakle, pisci doprinosa su stručnjaci na područjima filozofije, prirodne znanosti, politologije, povijesti, prava, sociologije, sociologije religije, odvjetništva i umjetnosti. Zbornik je jedno vrhunsko interdisciplinarno djelo, satkano od promišljanja različitih profesionalaca o jednoj te istoj temi – iznašašćima kršćanstva ili, drugačije, o temeljnim vrijednostima i idejama koje su bitno odredile moderno doba i bez kojih suvremena zapadnjačka kultura ne bi bila to što jest, u smislu ljudskih prava i sloboda, pozitivnih demokratskih stečevina te pluralnoga društva s istaknutim smislom za toleranciju, dijalog i solidarnost.

Svaki doprinos obrađuje jednu posebnu temu. Svaka tema se opet vrti oko jedne ključne riječi, bilo da je jedinstveno već istaknuta u naslovu doprinosa ili je u njemu implicitno sadržana.

Iz naslova ili sadržaja doprinosa možemo utvrditi sljedeće ključne riječi: univerzalnost, osoba, žena, laičnost, ćudoređe, znanost, umjetnost, napredak, mir, ljudska prava, budućnost.

Prvi doprinos u zborniku nosi naslov »Univerzalnost« (str. 9-49), a potpisuje ga Andrea Riccardi, talijanski povijesničar po profesiji, inače utemeljitelj međunarodne Zajednice Sant'Egidio sa svrhom evangelizacije i služenja bližnjima, osobito onima u potrebi. Zapadna ideja univerzalnosti ukorijenjena je u kršćanstvu, po njegovom sudu, na dvama temeljnim evandeoskim nadahnućima: misijsko poslanje Isusovih učenika i transcendentno određenje ljudske osobe stvorene na sliku Božju.

Drugi doprinos u zborniku nosi naslov »Osoba« (str. 51-77), a potpisuje ga Michel Meslin, francuski povijesničar kršćanstva i religija općenito, stručnjak za religijsku antropologiju, svojevremeno predsjednik Sveučilišta Paris-Sorbonne i utemeljitelj Instituta za proučavanje religija.

Ideja osobe, inače zamršenoga povijesnog razvitka i jednako tako bremenitoga povijesnoga nasljeđa, svoje ishodište ima u kršćanskom poimanju Boga, kao jednoga u naravi i trojstvenoga u osobama, i, analogno tome, u kršćanskom poimanju čovjeka kao osobe koja stoji u bitnom odnosu prema Bogu. Trinitarna teologija ne iscrpljuje nedokučivo otajstvo Božje, nego pruža temelje za razumijevanje osobe kao bića odnosa. Tako pojam osobe otkriva ono što je bitno za čovjeka, tj. da je on biće odnosa, radikalne ovisnosti i nepovredivoga dostojanstva.

Treći doprinos u zborniku nosi naslov »Žena u evanđelju i u kršćanstvu« (str. 79-110), a potpisuje ga Elisabeth Dufourcq, doktorandica Renée Rémonda, po obrazovanju politologinja, a po znanstvenom djelovanju povijesničarka s posebnim naglaskom na povijesti misija i redovništva.

Žena je tek ili već, kako se gleda, u evanđelju dobila priznanje svoje potpune humanosti i ljudskoga dostojanstva. Evanđelje ženi priznaje osobnost. Na žalost, primjer i svjedočanstvo Isusa iz Nazareta o cjelovitoj humanosti i osobnosti žene ubrzo je ustuknulo pred dominantnim utjecajima antičkoga

kulturnog etosa, a s prolaskom vremena i pred klerikalnim podvalama na štetu ženskoga genija i ženske osobnosti u korist jednostranoga veličanja muškoga genija i muške osobnosti u Crkvi. Na mjesto cjelovite evanđeoske istine nadošla je povijesno-ideološki fabricirana poluistina o ženi od koje bi se kršćanstvo, dotično Crkva trebala s većom lakoćom i brzinom distancirati.

Sva tri spomenuta doprinosa u određenom kontekstu navode Pavlovu poruku kršćanima u Galiciji: »Nema više: Židov – Grk! Nema više: rob – slobodnjak! Nema više: muško – žensko! Svi ste vi jedno u Kristu Isusu! Ako li ste Kristovi, onda ste Abrahamovo potomstvo, baštinici po obećanju« (Gal 3, 28). Autori nas time podsjećaju na same izvore, na nepresušno vrelo potvrđivanja onoga što oni sada u novim povijesnim okolnostima prikazuju kao izvorno nadahnuto velikim kršćanskim iznašašćima i to na velikoj povijesnoj distanci od dvije tisuće godina. Za samo Evanđelje dvije tisuće godina nije ništa, ali upravo zbog toga jer nije ništa pruža dokaz o nepravocrtnom povijesnom hodu kršćanstva od vlastitih izvornih nadahnuća do kasnijih interpretacija i, nerijetko, falsifikacija.

Četvrti doprinos u zborniku nosi naslov »Laičnost« (str. 111-134), a potpisuje ga sâm priređivač zbornika René Rémond, priznati znanstveni autoritet na području odnosa Crkve i države u Francuskoj te jedan od najpoznatijih stručnjaka za razvoj i povijest ideje laičnosti uopće.

Moderna ideja laičnosti je povijesna slijednica moderne ideje vjerske tolerancije. No, Rémond jasno daje do znanja da usprkos žestokom opiranju Crkve uspostavi laičnosti, ipak se poštivanje laičnosti podudara sa zemljama u kojima je kršćanstvo neupitna povijesna činjenica. Nije li upravo to dokaz afinite-ta između kršćanske objave i ideje laičnosti, pita se Rémond? Klica laičnosti nalazi se u Evanđelju, dotično u priznavanju i poštivanju imperativa osobne savjesti, s jedne, i poslušnosti državnim zakonima, s druge strane. Na tome se temelji razdvajanje dvaju društava, duhovnog (Crkva) i sekularnog (država). Za Rémonda laičnost prisvaja Isusovu izjavu: »Podajte caru carevo, a Bogu Božje« (Mt 22, 21). To je ključna distinkcija koja omogućava da se jasno razlikuje, u skladu s relativnom autonomijom, dvostruka pripadnost i lojalnost: kao vjernik Crkvi, a kao građanin državi. Uostalom, Isusov navještaj Kraljevstva Božjega jasno ističe da kršćanstvo odnosno Crkva ne bi smjeli zahtijevati vlast kakvu imaju vladari ovoga svijeta. »Višestoljetno proturiječje između slobode savjesti, koju je evanđelje obećalo i o kojoj svjedoče kršćanski mučenici, i crkvene prakse koja je podlegla napasti korištenja vlasti za naviještanje vjere sada je prevladano, a lom između kršćanstva i laičnosti je smanjen« (str. 134).

Peti doprinos nosi naslov »Primat ćudorednosti«, a potpisuje ga Paul Valadier, francuski svećenik, isusovac, filozof i istaknuti stručnjak za Friedricha Nietzschea i političku filozofiju, pisac preko dvadeset i pet znanstvenih i stručnih knjiga s područja filozofije, teologije, politologije i etike, inače profesor u Centru Sèvres u Parizu, a svojevremeno i glavni urednik uglednoga francu-

skog katoličkog časopisa *Études*, utemeljenoga još davne 1856. od francuskih isusovaca.

Čudoređe je ono područje na kojem je kršćanstvo neupitno polučilo prve i najznačajnije uspjehe od samih početaka i koje nije moguće zaniijekati. Kršćanstvo otkriva čudoređe duha, čudoređe nutrine, čime su širom otvorena vrata univerzalnosti koja nadilazi kulturne, rasne, nacionalne, vjerske i sve druge partikularizme. Proklamirana ljubav prema Bogu i prema bližnjemu ne poznaje nikakva ograničenja. O tome najbolje svjedoči prispodoba o milosrdnom Samaritancu. Univerzalizam kršćanskog čudoređa u središte stavlja osobu, njezino nepovredivo dostojanstvo, osobu kao nerazorivu svrhu u sebi, a nikada kao sredstvo ljudskoga djelovanja, ako ćemo se poslužiti Kantovim jezikom. Valadier na kraju ističe jedan paradoks. »S jedne je strane sušta istina da je bit kršćanske čudoredne poruke mogla biti transportirana u sekulariziranu kulturu i da joj tvori uporište; poštivanje osobe i njezina dostojanstva, osjećaj slobode odgovornog subjekta, primat nakane nad legalizmom, solidarnost sa slabijima i s onima koji nemaju glasa, osjećaj za univerzalnost, volja da se sukobi rješavaju mirnim putem itd. Ali kad su te referencije jednom »olakšane« za svoje religiozno nadahnuće, može se lijepo vidjeti u kojoj su mjeri one krhke« (str. 152). To je taj paradoks. Danas imamo vrijednosti, ali ne želimo priznati tko im je izvor, tko im osigurava vrijednosnu supstanciju i tko im garantira apsolutnu bezuvjetnost. Sva njihova krhkost se pokazuje u ozračju bez Boga. Možemo reći da je evanđeoska poruka čudoređa aktualnija nego ikad prije.

Šesti doprinos u zborniku nosi naslov »Znanost i kršćanstvo« (str. 153-170), a potpisuje ga Xavier le Pichon, francuski geofizičar, profesor na Collège de France, začetnik sveobuhvatnoga modela tektonskih ploča.

U ovom doprinosu znanost ima isključivo moderno značenje. Svima je dobro poznato da upravo moderna znanost drži primat u opisivanju sukoba Crkve i modernoga slobodnog istraživanja. Le Pichon u prvom dijelu doprinosa daje kratki opis nastanka moderne znanosti da bi u drugom dijelu tražio odgovor na pitanje je li kršćanstvo otac moderne znanosti. »Drugim riječima, postoje li u kršćanstvu elementi koji su prouzrokovali ili barem pospješili nastanak znanosti?« (str. 159). Le Pichon daje jasan odgovor: moderna je znanost bila prefigurirana u srednjovjekovnoj teologiji, što joj je dalo nužne pretpostavke, no dodatne pretpostavke je potom dobila od osvajanja novoga svijeta koje se također odvijalo pod utjecajem misijskoga zanosa i želje da se novi svijet »napuči i podvrgne« prema Stvoriteljevoj zapovijedi. No, kako ističe Pichon, moderna znanost pripada cijelom čovječanstvu, jer je ona eminentno ljudska znanost, a »kršćanstvo može za sebe zahtijevati stvarno očitstvo u njezinoj koncepciji, koju je ono bez sumnje znatno pospješilo« (str. 168). Kršćansko vjerovanje u dobrotu i spoznatljivost svijeta, dakako svijeta kao stvorenja proizišlog iz ruke dobroga i mudroga Stvoritelja, odigralo je ulogu okidača u nastanku moderne znanosti.

Sedmi doprinos nosi naslov »Umjetnost u kršćanstvu: tijelo Boga Stvoritelja« (str. 171-186), a potpisuje ga Dominique Ponnau, pisac, počasni ravnatelj L'École du Louvre, dugogodišnji predsjednik Europskoga centra za sakralnu umjetnost i generalni konzervator kulturalne baštine.

Riječ je o modernoj, štoviše, suvremenoj umjetnosti kojoj Ponnau također vidi korijene u kršćanskom shvaćanju umjetnosti čija se legitimnost izvodi iz događaja Utjelovljenja, u Riječi postaloj tijelom.

Osmi doprinos nosi naslov »Društvena utopija« (str. 187-205), a potpisuje ga Jean-Yves Calvez, francuski svećenik, isusovac, filozof i ekonomist, stručnjak za marksizam, pisac nekoliko znanstvenih knjiga te profesor socijalne filozofije i socijalnoga nauka Crkve na isusovačkom fakultetu Sèvres u Parizu.

Calvez nasuprot podvučenim mislima o velikim svjetovnim društvenim utopijama, jednostavno i razumljivo izlaže ljepotu kršćanske socijalne osjetljivosti, od samih početaka Crkve u Djelima apostolskim preko obnovljene svijesti na poticaje duhovskoga zaokreta Crkve na Drugome vatikanskom koncilu do teologije oslobođenja, koja nije nikakva utopija, nego još nešto više i bolje od utopije, a to je evandeoska poruka ljubavi, pravde, solidarnosti i zajedništva.

Deveti doprinos nosi naslov »Kršćani i oružani sukobi« (str. 207-231), a potpisuje ga Marcel Merle, začetnik i profesor sociologije međunarodnih odnosa na Pravnom fakultetu Sveučilišta Paris I.

Merle prikazuje povijest kršćanskoga shvaćanja rata i mira te sudjelovanja Crkve u starijim i novijim ratnim i mirotvornim rješenjima. Na kraju poantira: »Na kraju tog i suviše brzog pregleda kršćani nemaju razloga za trijumfalizam. Oni su čuvari poruke o spasenju, ali nisu uvijek bili na visini svoje odgovornosti« (str. 230). Pa ipak, ističe Merle, »kršćanstvo ne predstavlja samo neko utočište nego i moralnu instanciju i institucionalni model koji jedini mogu inkarnirati – pred virtualnim i ledenim svijetom komunikacija – vrednote univerzalnosti i bratstva bez kojih bi povijest bila neodgonetljivi kaos« (str. 230). Ne postoji jasnija formulacija puta do Boga doli ona evandeoska, ali to isto evanđelje ističe da put do Boga vodi samo preko bližnjega. Stoga je jasno da pomirenje s bližnjim predstavlja bitni preduvjet istinskog klanjanja Bogu. Mir je plod pomirenja što ga naviješta evanđelje.

Deseti doprinos nosi naslov »Radosna vijest o pravima čovjeka« (str. 233-262), a potpisuje ga Guy Aurenche, francuski odvjetnik Prizivnoga suda u Parizu, borac za ljudska prava, stručnjak za kazneno i građansko pravo, počasni predsjednik međunarodnoga udruženja Akcija kršćana za ukidanje torture (FIACAT), član međunarodnoga pokreta katoličkih pravnikâ, član francuske komisije »Iustitia et pax«, pisac više knjiga i stručnih radova o ljudskim pravima.

Aurenche ističe da su se kršćanstvo i ljudska prava susreli na samome početku, da su zajedno kročili u njihovu ostvarivanju i da zajedno rade na

njihovu produbljivanju. No, povijest svjedoči o slaganjima i neslaganjima, a današnjost svjedoči zajednička gledišta i zajedničko nastojanje na planu promicanja i zaštite ljudskih prava u svijetu. Evandeoska poruka i ideja ljudskih prava u bitnom su odnosu, a povijesni nesporazumi su iza nas. One su konačno izmirene. Još valja poraditi da se sa deklarativne razine priznanja prijeđe na konkretnu razinu poštivanja ljudskih prava. To vrijedi i za kršćanske crkve. Aurenche ističe da su crkve slobodne izabrati svoju organizaciju. »Ali u samom srcu te unutrašnje organizacije crkve se trebaju izložiti pitanjima, izvana i iznutra, u ime ljudskih prava« (str. 259).

Jedanaesti doprinos nosi naslov »Kršćanstvo: religija budućnosti religije?« (str. 263-284), a potpisuje ga Jean-Paul Willaime, sociolog religije, ravnatelj Studija povijesti i sociologije protestantizma na L'École pratique des hautes études, odsjeka Sveučilišta Sorbonne u Parizu, ravnatelj Europskoga instituta za znanosti o religijama u Parizu, pisac nekoliko knjiga iz područja sociologije religije i suvremenoga protestantizma.

Willaime u svom doprinosu promišlja o kraju religije shvaćene kao vlast i moć u pluralističkom društvu, oslobođenom od kleričkoga tutorstva, te otvara novu perspektivu religije kao proročke zadaće. Willaime, inače protestant, ovdje baš navodi jednu misao Karla Rahnera: »Pred društvom koje je Crkva prepustila njemu samome u pluralističkom i svjetovnom položaju, Crkva – upravo stoga što ne može integralistički, doktrinarno i pravno manipulirati tim društvom u donošenju njegovih konkretnih odluka – ima jednu novu zadaću koja se može definirati kao proročka« (str. 272). Willaime smatra da je laički odnos prema kršćanstvu dopro i do katoličke svijesti, kao što je dopro mnogo ranije kod protestanata. Bog kršćana je Bog svih ljudi i on se ne da obojati nikakvim partikularizmima pa se u toj činjenici, kao središnjoj poruci kršćanstva i evanđelja, nalazi i odgovor kršćanstva na zahtjeve društvenoga pluralizma, međureligijskoga dijaloga i ljudskih prava.

Kritički osvrt

Ranije smo već iz naslova i sadržaja doprinosa utvrdili jedanaest ključnih riječi: univerzalnost, osoba, žena, laičnost, ćudoređe, znanost, umjetnost, napredak, mir, ljudska prava i budućnost. Broj ključnih riječi odgovara broju doprinosa u zborniku.

Popis ključnih riječi nam najbržim načinom šalje poruku o velikim iznašašćima kršćanstva. U tome ima i nema iznenađenja.

Ako iznenađenja ima, onda se ono, držimo, nužno konfrontira s dominantnom sviješću modernoga čovjeka koji je skloniji misliti i vjerovati da stupovi na kojima počiva moderni svijet nisu nastali zahvaljujući kršćanstvu, nego upravo suprotno, zahvaljujući mukotrponom osamostaljivanju svijeta od

kršćanstva, tj. na krilima pobjeda ljudskoga razuma nad kršćanskom vjerom, pobjeda sekularnoga društva nad sakraliziranim – crkvenim – društvom.

Ako, pak, iznenađenja nema, onda se ono opet nužno konfrontira s još uvijek dominantnom sviješću suvremenoga kršćanina, dakako s dužnim osjećajem crkvenosti, koji je skloniji misliti i vjerovati da stupovi na kojima počiva moderni svijet nisu nastali zahvaljujući djelovanju kršćanstva, odnosno Crkve, nego upravo suprotno, zahvaljujući otvorenoj ili tajnoj borbi protiv Crkve, tj. plod su povijesnog poraza Crkve od, ipak, anticrkvenoga i antikršćanskoga prosvjetiteljstva kao ideologije modernoga svijeta.

Kad stvari uočavamo iz perspektive ovako suprotstavljenih polova, onda nam je olakšan pristup biti sadržajâ, ali još više i biti poruka i zaključaka ovoga zbornika.

Naime, u prvom slučaju stojimo sučelice prigovoru o naknadnom i utoliko problematičnom prisvajanju modernih vrijednosti od strane kršćanstva, odnosno Crkve. U drugom slučaju stojimo sučelice prigovoru o neželjenom prilagođavanju kršćanstva, odnosno Crkve, vrijednosnim elementima onoga povijesnog pokreta koji se, ipak, bio sukobio s kršćanstvom, s Crkvom, i potisnuo ga/ju u sferu privatnosti.

Ako se stanje stvari, makar tek provizorno formulirano, očituje u radikalnoj suprotstavljenosti moderniteta i kršćanstva, onda se opravdano pitamo o mogućnostima prevladavanja tog, uvjetno rečeno, neprijateljstva.

Za moderni svijet vidimo mogućnosti izlaska iz radikalne suprotstavljenosti kršćanstvu, dotično Crkvi u razvijanju jedne iskrene samokritičnosti i u odustajanju od stvaranja krivih apsoluta koji prijete čas totalitarnim, čas utopijskim, čas anarhijskim, čas opet relativističkim tendencijama i tvorevinama, o kojima svjedoče minula povijest i sadašnjost. Naime, sustav modernih vrijednosti je posve krhak i nestabilan bez jednoga sigurnog i neupitnog transcendentnog sidrišta. A takvo jedno sidrište može mu osigurati jedino kršćanstvo sa svojim poimanjem i iskustvom Boga kršćanske objave.

Za kršćanstvo, Crkvu, vidimo mogućnosti izlaska iz radikalne suprotstavljenosti modernom svijetu u ponovnom vraćanju izvorima, u pronalaženju izvornih kršćanskih nadahnuća bez prigodničarske ideološke intervencije, te također u samokritičkom preispitivanju povijesti kršćanstva utjelovljenoga u Crkvi s nakupinom i mračnih strana koje su nespojive s izvornom evanđeoskom i ranokršćanskom porukom. Sustav tradicionalnih kršćanskih vrijednosti je postao mnogima ne samo nerazumljiv, nego i neprihvatljiv, jer u njemu vide premalo prostora za iskustvo osobne autonomije, osobne slobode, osobne inicijative i osobne kreativnosti. A te i takve osobne dinamike može kršćanstvu pružiti upravo moderni svijet sa svojim poimanjem i iskustvom autonomnoga subjekta te s idejom temeljnih i neotuđivih ljudskih prava i sloboda.

No, dok čitamo ovaj zbornik, ali i mnoge druge doprinose koji se trude pokazati da je moderno iznašašće ključnih osobnih i društvenih dinamika, ipak, proizišlo iz kršćanstva, s jedne strane, a da je kršćanstvo odnosno Crkva

pritom, ipak, bila sumnjičava, da ne kažemo suprotstavljena, prema tim iznašašćima, onda su i vjernik i, nazovimo ga provizorno, ne-vjernik podjednako osuđeni na paradoksalni prijepor. Ne-vjernik paradoks otkriva u vlastitom sustavu vrijednosti koji svoje ishodište, ipak, ima u vjeri ili u onome što barem ima bliske veze s vjerom.

Vjernik paradoks otkriva u vlastitom kršćanstvu čije nesumnjive vrijednosne plodove je probrala nevjera ili razum koji se svjesno usprotivio tutorstvu vjere.

Možda će zvučati daleko više neumjesno nego li paradoksalno ono što želimo iz ovako impostiranih promišljanja zaključiti.

Lijek za moderno kršćanstvo, odnosno za modernu vjeru koja cijeli projekt modernoga svijeta sumnjiči s naslova neprijateljstva prema Bogu i Crkvi, vidimo upravo u nevjeri, odnosno u razumu koji se osamostalio od vjere i izvojevao mnoge korisne pobjede. Pritom nemamo niti u primisli da bi vjernik trebao postati nevjernik, u smislu nekakve areligiozne vjere, nego jedino mislimo na potrebu iskrene samokritike kršćanstva, odnosno Crkve koja mora priznati *post hoc ergo propter hoc* – poslije toga, dakle radi toga – sustav vrijednosti modernoga svijeta koji se dokazivao kroz razum suprotstavljen vjeri, dotično i kroz nevjeru.

Lijek za moderni razum lišen vjere ili, nešto blaže rečeno, lijek za moderno konfliktno potiskivanje vjere u sferu osobne intime i obiteljske privatnosti bez utjecaja na sferu političkoga i društvenoga života, nalazi se zapravo u vjeri. Pritom nemamo niti u primisli mogućnost povratka na takozvana stara dobra nekonfliktna vremena, nego jedino mislimo na potrebu iskrene samokritike modernoga svijeta koji mora priznati svoja idejna i sadržajna ishodišta – u kršćanstvu.

Dok nam je, kao vjericima, lako prihvatiti stav da se lijek za nevjeru nalazi u vjeri, dotle nam je teško, ako ne i nemoguće, prihvatiti stav da se stanoviti lijek za vjeru nalazi u razumu, dotično u nevjeri koju je razum ustoličio. No, ako to jednostrano odbacimo kao mogućnost, onda se pitamo kako ćemo dosljedno braniti *velika iznašašća kršćanstva* od prigovora racionalista i nevjernika da tu nije riječ o dobronamjernom prihvaćanju modernih vrijednosti, nego o njihovu naknadnom svojatanju koje ponovno potpaljuje vatru staroga crkvenog trijumfalizma i raspiruje integrističku želju za dominacijom nad svijetom?

Kad problem prebacimo na područje modernoga poimanja odnosa između privatnoga i javnoga, onda stvar postaje kristalno jasna. Tu se čvrsto drži da je vjera privatna stvar pojedinca, a da područje javnoga podliježe regulacijama zajedničkoga razuma. Vjernik je »prisiljen« poštivati ovakvo razgraničenje. S tim je sve u redu dok miruju neizlječivi konflikti razuma sa zahtjevima kršćanske vjere.

Neizlječivi konflikti razuma stalno tinjaju, primjerice, pred ovim zahtjevima vjere:

- priznanje i poštivanje prava svakog ljudskog bića na život od časa začeća (pravo na pobačaj je apsolutno isključeno);
- priznanje i poštivanje vrijednosti i nepovredivosti ljudskoga života svake osobe do časa prirodne smrti (pravo na aktivnu eutanaziju i na asistirano samoubojstvo je apsolutno isključeno);
- priznanje i poštivanje vrijednosti braka kao jedine i isključive zajednice između jednoga muškarca i jedne žene (pravo na homoseksualni brak je apsolutno isključeno);
- priznanje i poštivanje nerazrješivosti sakramenta ženidbe i na civilnom području (pravo na rastavu valjanoga braka je apsolutno isključeno);
- priznanje i poštivanje prirodnoga planiranja rađanja kao jedinoga čovjeka dostojnog načina regulacije začeća (pravo na kontracepciju je apsolutno isključeno);
- pravo na medicinski potpomognutu oplodnju je apsolutno isključeno (pravo na potomstvo je apsolutno isključeno), itd.

Primjeri takozvanih neizlječivih konflikata jasno dokazuju da razum treba lijek vjere. Može li lijek vjere izliječiti navedene konflikte? Upravo tako, ali samo pod uvjetom da razum i vjera pronađu zajednički jezik. Do tada će spomenuti konflikti ostati neizlječivi. Međutim, to nipošto ne znači da samo razum treba lijek vjere. I vjera treba lijek razuma, jer samo zajedno mogu otkriti svoju autentičnu narav i svoje autentično poslanje, kako to mudro i višekratno ističe današnji papa Benedikt XVI. Dakle, zajedno razum i vjera, a ne odvojeno, a onda još i jedno protiv drugoga. Dakle, ne više odvojeno po modelu razgraničenja privatnoga i javnoga, tj. sfere vjere i sfere razuma, nego zajedno po modelu partnerske suradnje na planu istraživanja jedinstvene istine koja leži u temeljima svijeta.

Logos vjere i logos razuma dva su različita očitovanja jednog te istog i vječnog Logosa koji se, vjeruju to čvrsto kršćani, utjelovio u Isusu iz Nazareta. Odvajanje razuma od vjere je, dakle, za kršćanina uvijek tužna i bolna priča. Došlo je, međutim, vrijeme da kršćanin shvati kako je odvajanje vjere od razuma još tužnija i još bolnija priča.

Kad se logos vjere i logos razuma promatraju iz dijaloške i partnerske perspektive, tada se iznenada i sa svom svojom originalnošću pojavljuju velika iznahašća kršćanstva, kao što su ontološka i etička univerzalnost, apsolutno dostojanstvo ljudske osobe, cjelovita humanost i osobnost žene, načelo laičnosti kao garancija svjetovnosti države i neovisnosti političke vlasti, čudoređe ljudskoga duha i nutrine, znanost kao službenica istine, umjetnost kao odraz božanske ljepote, napredak kao drugo ime za mir, mir kao plod pomirenja među ljudima, ljudska prava kao potvrda bratstva i sestrinstva među svim ljudima te budućnost religije, ali kršćanstva koje neće vladati svijetom i zastrašivati sve oko sebe, nego koje će služiti čovjeku da pronađe put spasenja u Isusu Kristu i da živi životom dostojnim čovjeka kakvog mu objavljuje evanđelje.

Dosta je praznih riječi

Dosta je i previše pričanja i pogotovo takozvanih »velikih priča«, svih tih bujica i poplava riječi kojima kršćani stoljećima preplavljaju druge i sami sebe. Dosta je i previše mentalnih elaboracija i razglabanja, intelektualističkih konstrukcija, cerebralnih mudrovanja, filozofiranja i teologiziranja – pogotovo zato što životna praksa mnogih koji ih produciraju zaostaje za njima i zato što drugi daleko hitniji i dramatičniji egzistencijalni i duhovni problemi tište i našu zemlju i cijelo čovječanstvo. Potrebna nam je nova praksa: i kršćanima, i Crkvi, i politici, i društvu. Bez nje, što se kršćana tiče, nije moguća ni nova evangelizacija.

Prvotna evangelizacija iz doba ranog kršćanstva, iz rimskih vremena, počivala je upravo na novoj praksi života i djela prvih kršćana. Kolika je danas duhovna snaga kršćana da budu realno i životno prisutni i prepoznati u svijetu po svojem načinu postojanja, a ne po riječima koje izgovaraju i idejama koje propovijedaju? Koliki su izgledi u okruženju današnjega svijeta da kršćanstvo zasja svom svojom snagom, da postane neodoljivo, uvjerljivo i privlačno ljudima našega doba kao što je bilo u svojim prvim vremenima – pitanje je kojemu zasad nema pouzdanog odgovora.

Ivan SUPIČIĆ

*Za univerzalni humanizam. Prema potpunijoj čovječnosti,
Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2010, str. 358-359.*